

מג'יחי הלשון

מדוברת (אנגלית, גרמנית, איטלקית וכו'), שיהא המתלמד יודע את השפה הספרותית, עליו להשתמש בשיטת התרגום. ומעולם לא עללה אפילה על דעת הפגוניה המדעית להציג למוד השפות בכתבי הספר הבינוויים בשיטה שיצרו את הוועד, ברורו, מה יהיה משפטו ובמה יהיה עסוק, ואני דלgtati על הדברים האלה, ובקיאות פנומה.

אבל הוועד החל כבר לפרסם רשימות מילים עבריות חדשן ויצר. מזה נראה, כי הוא מעין האקדמיה היהודעה בפאריז, בבחינת ההשגחה העלינונה והאפיתרופוס השלייט של השפה העברית. ומכיון שהדבר כן, מוצא אני תועלת בדבר, לבירר פעילות הוועד, או יותר נכון: אפשרות פועלתו.

ועליק נдол היה בימיו לדבר עברית. את דעתך בדבר זהה ברורתி כבר. אם היו לו מדים את השפה העברית וקוראים הרבה בספרים עבריים, היה מביא תועלת להתרגל גם בדבר העברי, ב"שגורת הלשון", כי הניסין מוכיח, שיש כמה תלמידי-חכמים בקאים הרבה בשפטנו ובספרותנו, אלא מפני העדר הרגל קשה להם לדבר עברית. ולא זו בלבד, אלא הדבר העברי היה מביא לשכלו יפה-הלשון. בדבר זהה ולילו הרבה בדורות האחוריים ושבשו את הקריאה. הפכו מלרע למלאיל, קלקלו את המבטא ולא דיקו בהברה. די לנו לראות מה שעשו משוררי גליציה בשנות המאה הי"ט, כי חרزو מלרע במלעל (למשל, שמיים בחו"ט), קמצ' בסגול וכדומה. אלו היו כתבים שיריים על מנת שיקראים אדם בפיו וישמע לאזנו מה שהוא קורא, והוא עומדים על השבושים המוגנים האלה. אבל הרגלו את עצם לקרוא בעינויים ולהברה לא שמו לב. וכן אנו רואים את הקריאה המשובשת בספרי המשנה והתלמוד. שנעשה להם כבר כמעט לטבע שני. הדבר העברי יכול לתקן את המעוות הזה. ומתעם זה יש תועלת באגדות לתחיתו הדבר העברי.

אבל לעשות את השפה העברית שפה

באאי יש לנו כעת "עוד הלשון", העושה מלאכה על האבנים, להעשיר את שפתנו ולהחייתה. אמנם אני יודע לבדוק תעודת הוועד זהה; אבל אפשר כי החסרן הוא בי. בשעה שיצרו את הוועד, ברורו, מה יהיה משפטו ובמה יהיה עסוק, ואני דלgtati על הדברים האלה, ובקיאות פנומה.

אבל הוועד החל כבר לפרסם רשימות מילים עבריות חדשן ויצר. מזה נראה, כי הוא מעין האקדמיה היהודעה בפאריז, בבחינת ההשגחה העלינונה והאפיתרופוס השלייט של השפה העברית. ומכיון שהדבר כן, מוצא אני תועלת בדבר, לבירר פעילות הוועד, או יותר נכון: אפשרות פועלתו.

התהלה היהת תחת הדבר העברי, וממנו יצא אהריידן שיטת הלמוד "טבעית", מה שקראו "עברית בעברית". כבר אמרתי במקומות אחרים, כי אין שיטה זו טבעית, אלא ממש הפקה הטבע. אי אפשר ללמוד מתחילה דעת שפה, שאינה שפה מדוברת, ועוד דעת תכונה הספרותי, באותו שפה עצמה, מבלי שנobar כוונת המליצות בתרגום המלות, מבלי שנobar כוונת המליצות והתוון הענן בשפה המדוברת. אי אפשר לי לצייר במחאי אפשרות הדבר, כי נער או נערה לומדים ספר ישעה ומכינים את מליצותיו ואת תוכנו הקשה, וכל זה יבאר להם המורה בשפה העברית, שלעת-עתה חסר בה עוד חומר לשוני רב, רצוני: מLOTות מרובות נחותות מאד. ההבנה באופן זה תהיה מוטעית, וליברר הדבר, כי הבנה מוטעית גרוועה הרבה מהוסר-הבנייה. מה שרואו קצת מורים את השמוש בשיטה הבניה, והוא רק לנבי שפות היהת שכונת הלמוד הטבעית, והוא רק לנבי למתלמידים ראשית דעת השפה היא להמציא למתלמידים ראשית דעת השפה לדבר בה בשוק החיים ולהשתמש בה לצרכי החיים. אבל מי שבא ללמד השפה הלטינית או היוונית, ואפילה מי שמלמד למתخيل שפה

אליה תוכן חדש ומושגים חדשים צריכים אנו לייצרות לשינויות, כמו שהייתה הדבר נהוג בכל תקופה ותקופה. אין לך דор שהיתה בו יצירה רוחנית – מאיזה צד תהיה – שלא העשירו בו גם את השפה העברית: המשנה, התלמוד, הספרות הפליטופית, היפות הדתי, הקבלה, החסידות וכו'. ולפיכך גם אנו יוצרים ומחדשים באוצר שפתנו, אלא שיש יצירות בלתי-מושכלות ואלו לא יתקימו, ויש יצירות מושכלות, ולאלו יש קיום בספרותונן.

השאלה היא: מי ייחד יצרות לשינויות, ובאיזה אופן תהיה היצירות הללו? בא"ז סוברים, נראה, כי מיסדים "עוד הלשון", שהיו חכמי "מניחי הלשון", וממן לזמן יפרנס רישימת מלות חדש. מובן, כי על כל מללה ומלה ידונו ולבסוף ימננו יגמורו ברוב דעתו, וכאשר יגורר ועד "מניחי הלשון" כן ייקום. ומה היה, אם האמת כדעת המועטים? ומה היה, אם אומר אני, שאיפילו מלות שנתחדשו לא רק ברוב דעתו, אלא בהסכמה שלמה של כל החברים, איןן מושכלות לפי דעתך ואין להן מקום באוצר שפתנו? אהיה אני נרדם ומהבל ומחזיק במחלוקת או מה שתרצה, אבל בכלל אופן אין גורה זו מתקימת.

اللسان מתרחבת ומתעדשת על ידי השימוש ועל יסוד כללים טבעיות, המשנים מתעדשים או מסתעפים עליהם מתעדשת ומסתעפת גם הלשון. ועל פי התפתחות הלשון אנו מכירים גם את התכוונה הנפשית של כל עם ונעם, بما הוא מהרhar ומעיין ובמה הוא עוסק בחיו הרוחניים. יודעים אנו, למשל, בשפה הגרמנית, כמה יצירות לשוניות שנתחדשו במסת השנים האחרונות בספרות הפליטופית והפוליטית יותר מה שanno מוצאים במלות מחודשות אנו מוצאים בהסתעפות המלות, כי זו מעידה על הסתעפות המושגים. בשעה שהיינו אלו יותר מדויקים, הם מסתעפים ונפרדים, ואו לא תספיק עוד המלה המקובלת למושג זה בכלל מה שנסתעף ממנו, ומולות חדשות באוט לבטא את כל התולדות של אב-המושג. במקצתו וזה יש הבנהعمוקה בספרו של אליעזר (לצ'רסט)

מדוברת במובן הרגיל – זה לפי דעתך נמנע גמור. עד לא אירע זה לשום שפה בעולם, אפילו לאיזה דיאלקט, כי יהיה אותה מהחרי שחדלה להיות שפה מדוברת. כלוי זוכות שנשבר שוב אין לו תקונה, ושפה שחדלה התפתחתה הטבעית ופסקה להיות חיה בפי העם, תהיה לפי הדוגמאות ההיסטוריות שפה ההיסטורית ספרותית, דתית, אבל לא שפה חיה, עממית. באירופה אריע בשנות המאה ה-17, כי כמו מה שפות לתחיה, ובדוגמאות האלה משתמשים בעלי התהיה שבנו להקיש גם על השפה העברית. אבל זה עטוע גמור. השפות האלה לא חדרו לחיות מעולם, אלא היו בפי העם שפות חיים מדוברות, רק התפתחו במסכילים בשפטו הלאומית, וחזרו אליה אחרי כן ועשה גם לשפה המדוברת. מטעם זה אפשר להאמין כי השפה היהודית עשה לשפה ספרותית. ובמקרה נהיתה כבר לשפה ספרותית, אלא כי אינה שפתנו הלאומית, ההיסטורית, הנצחית. והרי השפה הגרמנית היא ודאי שפה ספרותית עשרה מאד, ואנו כותבים בה גם עניין היהדות, ועם כל זה אין היא שפתנו הלאומית, ההיסטורית והנצחית. ועדין אני מחזק באמונתי, כי זה שכותב אני בעברית יכנס אל אוצר רכושנו הלאומי הנצחית, וזה שכתבתי וכותב אני בשפה לועיות האך רק צורך השעה, ואם לא יתרוגם עברית בזמנו עתיד הוא לא להשתחכה.

שפתנו העברית היא שפה ספרותית והיא גם שפה לאומית. בה אנו משקיעים את הפעולות הרוחניות הנצחיות של עמו – זולות זה היא גם שפת היהודות בבחינת הנצחיות שבה. ובஹוטי לפי הבנתי יש חוק התפתחות ביהדותנו (רצוי): כי אינה, כפי דעת התיאולוגים, אמת דתית קבועה, אלא אמת מוסרית מתפתחת והולכת), ובஹוטי כי גם חיינו הרוחניים מקבלים תוספת ומתעדשים, על כן צריכה שפתנו גם כן להתפתח מדור לדור. ובשעה שמכניסיים אנו

ב"עشرם" זה? בפרנציה יש, כידוע, אקדמיה משגחת על חדש השפה. היא מפרסמת מומן לזמן את הסכמתה או מהاتها בחודשים האלה, וכדבריה כן יקום. אני יודע, אם יש תועלת בתקנה זו. בעניינים כאלה אי בוחר בחירות גמורה ואני נכנע אפילו מפני האקדמיה. אבל ככל-אופן אין האקדמיה מחדשת מלות ואני קובעת כללים הדשים בשימוש הלשון, אלא לאחר שהיתה יצירת הלשון תוססת כתהו ובהו באה היא להמציא צורה לחומר היולי וה. היא מכרעת ופסקת הלכת.

ובישראל הכל אפשר. ננסים אנשים כנים וישראלים ל"ז עוד הלשון" ונעים "מניחי הלשון". מפני מה אפשר דבר כזה בקרבו? מפני כי הכל בלתי טבעי, מטעקים הם הם להאמין ולקבע בלב אחרים את האמונה, כי אפשר להחיתות את השפה העברית, לעשות שפה ספרותית, דתית, מדעית, לשפה מדוברת. ועכשו חסודות כמה מלות, דוקא לצרכי החיים - באים הם ומניחים את הלשון ומיצאים או מציעים, כוה או כוה תדברו. ואפקלו שתהיה היצירה נכונה, אינה טבעית, מפוי שחתפותה כל שפה היא כחתפותה כל המציגות האורגנית -ומי יצאה ושפיע עליה? אפשר כי החשובים הם, כי יצירת הלשון היא כהרבבת המינים בצמחים ובעצה, אבל אל מול לא יכולה לאפשר הרכבה זו מנוחה בטבע המינים, לא הייתה מצלחת. והשפה אינה בגדר זה. כשם שאיד-אפשר "להרכיב" שמות, כך איד-אפשר להרכיב בטוי השפה.

החסרון העיקרי הוא בזה, כי לפי דעת רבים אין השפה אלא הסכמות. הסכימו "מניחי הלשון" לקרוא לדבר פלוני כך ולבטא מושג פלוני כך. ואין הם יודעים, כי לכל מלא ומלת סגולתה ומשמעותה, החומר הוא ביד היוצר ואפשר לעשות בו כל צורה זו או אחרת, אבל אין השפה ביד היוצר, כשם שאין הנשמה ביד

ণיגרו: "המקור וההתפתחות של השפה האנושית והascal". ואלמלא נעשה בקרבו הכל בשתיות גורעה כל-כך, היו "מניח-הלשון" שבנו מטריכים את עצם למד תקופה השפה העמוק הזה, כדי לדעת איך נתחות השפה האנושית איך היא מתרחבת ומתמשרת. בכלל-אוף, כשם שאינם קובעים "עד", כדי להשפיע על התפתחות השכל והתפתחות המושגים הściילים, כן אין קובעים ועד "להוניה הלשון". ומניהו הלשון הם בעניין אנשים החפצים לחיש עשי בראשית. אבל יש יצירות לשינויו שנתהו בשעת הצורך או על פי שיאפה מורה, ואלו אין מתקימות, מפני שאין מתאימות לטבע הלשון. יצירות אלו הן נסיבות שאין להם זכות הקיום. דוגמתן אנו רואים גם ביצירות המציגות האורגנית בטבע, שכמה נסיבות בטלן. איזה צrho וווג במציאות האורגנית (מה שקוראים לפעמים "שעשוע הטבע") נעשה ובטל אחריד-כן. ואני מוצא סיבות לכך והם בעולם הדעות והמוסר, ובפרט בהתפתחות ההיסטוריה. איד-אפשר להשפיע על התהווות העניים, מה שיש לו אפשרות הקיום, יש לו גם זכות הקיום (אפילו בהתהווות ההיסטורית, אלא שבמקרה זה יש להפוך את הסדר: מה שיש לו זכות הקיום, יש לו גם אפשרות הקיום).

ובגנוויל יצירות לשינויו, הנה ברוב העמים נהגת בוה חרירות גמורה. יהדרו ירחיבו, ישירו, יבראו - לבסוף יתקים מה שרואו לקיום. לפעמים היצירות מגנות ופונמות בהרגשה האסתטית. אפשר שילגלו בי, אם אומר, כי מלא עברית בעלת צורה פסולה ומכוורת מצערת אותו צער מורה, אבל ראייתי איזה בריה מושנה, מכוערת. יצירה זהה בשפטנו מבחלת אותה ממש. אבל עם כל זה היהתי אומר: נחכה ונראה. וכשהם שמונות הן יצירותיהם הלשוניות, מגנים גם מלייצותיהם, ציריך-הדברים שמחדים בימינו "כדי להעשיר את הלשון". ומה נעשה לבני אדם, המכונסים אשפה וחומרה אל ביהם ושםחים

1. תקף-ט-תר"ל. חכם-לשון. היה בן אחיו של אברהם גיגר.

הלא בכל אופן ברור הוא כי מרחבו הלשוני צריים שיחיו מעמיקים בפילוסופיה של הלשון, אסתטיים מובהקים, פילוסופים, טביעים, היסטוריונים וכו' וכו'. ועוד אנו אשימים בדבר, כי עשינו את עולמנו הלאומי הפקר. הלשון הייתה מתушרת ומתחרבת על ידי השימוש בה, ככלומר: בכל אוצרה; ודבר זה ציריך שיעשה על ידי סופרים המשתמשים בשפטונו. עכשו קם לנו דור של סופרים, שאנוו שיליט אפליו בחיל העשריו של הרוכש הלשוני. את התנ"ך אינם לומדים, בספרי המשנה, התלמוד, המדרש וכו' אינם בקיאים, ספרי הפילוסופיה זרים להם — והם כתבים. אני רב בהם, יכתבו מה שיכתבו. אבל כי אין סופרים כאלה מעשירים את שפטנו זה מובן עצמו. ובהיות הדבר כך,عمדו והקילו לעצם את העבודה: העמידו ועד של מניחי הלשון, מעין "פבריקה" לחדוש המLOTOT — ובפבריקה זו הושבים, כי שפטנו לא תקפים במלואה, אם תחסר בה המלה "אוניהמן".

אני מולול בחשיבות "זען הלשון" בא"י, אשר יכול היה לשמש לנו כמו אקדמיה של הלשון העברית. אבל לפי דעתך ציריך אותו והעוד לבקש לו תפיקד אחר ולא זה של חדש המLOTOT והמצאתן. ודבר שאנוו ציריך להאמר, כי אין חולצת בהכנות יסודות זרוניות אל שפטנו הספרותית. ואפלו בדבר העברי יוכלים אנו לתר על כל היסודות הממוניים. מה היה משפט "זען הלשון" לפי תביעותי — אני מפרט באממר מיווד.

"הצפירה" תרע"ב, גיל' 56

האםן. שדי-ל^ג טעה, אמן, והש辩 כי השפה היא בוגדר הנושא (עיין הקדמה ספרו "בית האוצר", חלק א'), אבל זהוי ודאי טעות גמורה — השפה היא בוגדר הנושא. היא יוצרת ואין היא יצירה.

ובזה באנו להבנת הקלקול העצום שנמצא ביהנחת הלשון*. השפה היא כה מוסרי רוחני יוצר. המושגים השכלליים אינם באמת למציאות בלי השפה. המושגים הם רק בהבנה וכאשר ימציאו (או יותר נכון: ימץיאו) להם המLOTOT הריאוית, הם יוצאים מכח אל הפועל, והוא הם נבראים. השפה היא אמת-ה마다 של הכה החשוב וצורת המחשבה.

עכשו נראה דוגמא מן המציאות. ההמון בארצות הצפון והמורח משתמש במליה המונוטה "המן-טאשען". מה טעם למלה זו? וזה עסוק למחקר הפסיכולוגיה העממית, שאין כאן מוקומו. בכלל-אופן לא נכנסת מלאה זו (ועמה גם המושג ההמוני) לא אל שפטונו, שהיא שפה אצילת כל-כך, ולא אל שאר השפטות שידברו בהן יהודים. באו "מניחי הלשון" בא"י וחכו אותנו במליה עברית חדשה: "אוניהמן". המלה ההמונייה הזאת מנקרת מהעתה היא במחי וצורתם את אוני. כאשר ראיית את החדש הזה, אמרתי לעצמי: אין אלה מרחיבי שפטונו, אלא אנשי לץן (שלחו לי על הבטו הקשה הזה). אבל אחר-כך חזרתי מדעתו ואמרתי, כי האשם בנו. לא היו מושיבין, בזון שבית המקדש היה קיים, בסנהדרין, אלא אנשים בקיאים בשבעים לשון. אלו היו מאמנים, אפלו, באפשרות הרחבת הלשון באופן מלאותי,

2. שמואל דוד לוצטו (חק"ס-תרכ"ו), חוקר המקרא, הופיעות והלשון.